

7. Zapatrina I. V. Zhilischno-kommunalnaya infrastruktura: reformy i sistema ih finansovogo obespecheniya / I. V. Zapatrina ; NAN Ukrainy ; Int ekon. i prognozirov. — K. , 2010. — 336 s.

8. Lektsii po ekonomike goroda i munitsipalnomu upravleniyu / za red. A. S. Puzanova. — M.: Fond «Institut ekonomiki goroda», 2004. — 340 s.

9. Moskvicev E. S. Passazhirskie perevozki v SShA / E. S. Moskvicev // Avtomobilnyi transport. — 2002. — № 11. — S. 18.

Статтю подано до редакції 22.11.14 р.

УДК 339.9.01

*Яншина А.М., к.е.н., доц.
кафедри економіки, підприємництва та маркетингу,
Київський університет ринкових відносин*

КИТАЙ НА ШЛЯХУ ДО СВІТОВОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЛІДЕРСТВА: ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

CHINA ON THE WAY TO THE WORLD ECONOMIC LEADERSHIP: SUSTAINABLE DEVELOPMENT CHALLENGES

АНОТАЦІЯ. Проаналізовано основні наукові підходи до трактування поняття стратегії сталого розвитку. Досліджено особливості та обґрунтовано проблеми імплементації національної стратегії сталого розвитку у Китайській народній республіці.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: сталий розвиток, національна стратегія сталого розвитку, Китайська народна республіка, країни із ринками, що формуються.

ANNOTATION. Key scientific approaches to the sustainable development strategy definition are analyzed. National sustainable development strategy implementation peculiarities and problems in the People's Republic of China are substantiated.

KEYWORDS: sustainable development, national sustainable development strategy, People's Republic of China, emerging markets.

Постановка проблеми. Протягом останніх трьох десятиліть КНР як одна із найпотужніших країн із ринками, що формуються, у гонитві за світовим економічним лідерством реалізувала досить агресивну з точки зору екології економічну політику, вна-

слідок чого стан навколишнього середовища Китаю значною мірою погіршився. Разом із тим, економічне зростання країн із ринками, що формуються, і, зокрема, КНР залишається нині надзвичайно екологічно чутливим. За таких умов особливої актуальності для Китаю й інших країн групи набуває виявлення та усунення проблем, присутніх на шляху ефективної і рівномірної імплементації екологічного, економічного і соціального вимірів сталого розвитку (СР) з метою мінімізації негативних для довкілля ефектів економічного зростання і, водночас, утримання провідних у сенсі темпів розвитку позицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження сталого розвитку країн із ринками, що формуються, здійснили Ф. Біркін, Дж. Йоханссон, А. Кешмен, С. Кох, З. Лін, А. Нортон, М. Фесенко, В. Юрчишин тощо [1, с. 64; 2, с. 1225; 3; 4; 5]. Роботи цих науковців присвячені аналізу специфіки запровадження концепції сталого розвитку, сучасних тенденцій «зеленого» зростання і фінансування альтернативної енергетики, механізмів посилення енергетичної безпеки і підвищення соціального добробуту у вказаній групі країн.

Проте до теперішнього часу в економічній науці чимало питань у межах проблематики сталого розвитку залишаються без ґрунтовної відповіді. Так, у науковій літературі не сформовано єдиного фундаментального підходу до трактування атрибутів стратегії сталого розвитку; не здійснено комплексного дослідження проблем імплементації економічного й екологічного вимірів сталого розвитку у їх взаємозв'язку у КНР та не запропоновано упорядкованої системи заходів для їх розв'язання; не надано розгорнутої оцінки співробітництва Китаю з іншими країнами із ринками, що формуються, у сфері СР тощо.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз проблем реалізації концепції сталого розвитку КНР у світлі економічної політики китайського уряду, спрямованої на досягнення світового економічного лідерства.

Виклад основного матеріалу. Термін «сталий розвиток» вперше на міжнародному рівні згадується у 1987 р. у доповіді «Наше спільне майбутнє» Міжнародної комісії з навколишнього середовища ООН на чолі з прем'єр-міністром Норвегії Г.Брундтланд, де СР визначається як розвиток, що відповідає потребам сучасного покоління, не позбавляючи при цьому наступні покоління можливості задовольняти потреби у майбутньому [6, с. 8]. Надалі, з

90-х рр. XX ст. світова спільнота активно працює над імплементацією на всіх рівнях МЕВ концепції сталого розвитку, трьох його вимірів — економічного, екологічного і соціального.

Формування повноцінних національних стратегій сталого розвитку (НССР) країнами світу бере свій початок у 1992 р., коли ООН на Конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро рекомендувала країнам-членами розробити НССР з метою інтенсифікації запровадження концепції сталого розвитку у національних межах. Саме Китай першим серед країн із ринками, що формуються, у 1992 році взявся до розбудови власної стратегії сталого розвитку.

Разом із тим, багатогранність поняття сталого розвитку; відсутність у світовій економічній думці єдиного підходу до трактування компонентів економічного, екологічного і соціального вимірів СР; відмінності у структурі економічних систем і рівнях розвитку країн світу, їх ролі у міжнародній економіці обумовили появу у науковій літературі широкого спектру індивідуальних підходів вчених-економістів і колективних позицій, сформульованих у межах міжнародних організацій, щодо сутнісних характеристик стратегії СР. Розбіжності у теоретичних підходах, у свою чергу, провокують виникнення суперечностей на практиці у ході розробки та імплементації НССР у країнах світу.

Так, на думку О. Білоруса та Ю. Мацейко, стратегія сталого розвитку — «це координований, відкритий для участі, повторюваний і циклічний процес думок і дій з метою досягнення економічних, екологічних і соціальних цілей у збалансованому, інтегрованому вигляді» [7, с. 145]. Близьким за своїм змістом є бачення Б. Данилишина й О. Маслюківської, які розуміють під стратегією СР «інтерактивний процес, що базується на повторюваних циклах аналізу прийняття рішень, плануванні, впровадженні, перегляді, та покликаний поєднати довгостроковий орієнтир із середньостроковими завданнями та короткостроковими діями» [8, с. 27].

Дослідники з Міжнародного інституту сталого розвитку В. Далал-Клейтон і С. Басс тлумачать стратегію сталого розвитку як «процес або систему, що містить нормативну базу та заходи, які дозволяють протистояти сучасним викликам» [9, с. 12]. Програма розвитку ООН визначає НССР як «комплекс узгоджених механізмів і процесів, які передбачають активну участь зацікавлених сторін у розробці загальної мети, цілей і завдань сталого

місцевого розвитку та у координації їх досягнення і перегляду» [10, с. 7]. ОЕСР називає стратегією сталого розвитку «систематизовану сукупність процесів аналізу, обговорення, нарощення потенціалу, планування й інвестування, що є відкритими для участі та постійно удосконалюються, та покликані інтегрувати економічні, соціальні й екологічні інтереси суспільства, сприяти досягненню компромісу у цьому напрямі, якщо задоволення всіх трьох груп інтересів одночасно є неможливим» [11, с. 25].

На відміну від наведених наукових поглядів, у межах яких визначення стратегії сталого розвитку надається у широкому розумінні, А. Оберкейтманн трактує цей термін у вужчому сенсі — як «комплекс систематизованих заходів, спрямованих на формування в країні сучасного розвиненого суспільства, досягнення значних темпів економічного зростання і мінімізації впливу діяльності людей на навколишнє природне середовище» [12, с. 41]. В. Куценко, пропонуючи власне бачення змісту цієї категорії, також акцентує увагу лише на соціальному вимірі СР і наголошує, що стратегія сталого розвитку, орієнтована, перш за все, на «досягнення науково обґрунтованих параметрів якості життя людей незалежно від місця їх проживання; забезпечення рівних можливостей в отриманні освіти; розвиток соціально-культурних центрів, які мають багатофункціональний характер» [13, с. 82].

Розглянувши позиції науковців щодо стратегії сталого розвитку, ми дійшли висновку, що найточніше відображатиме її суть таке визначення: національна стратегія сталого розвитку являє собою комплекс систематизованих ідей і заходів, спрямованих на забезпечення імплементації у рівній мірі економічної, екологічної і соціальної складових сталого розвитку, результатом якої має стати стійке економічне зростання, соціальна рівність і добробут, та екологічна безпека.

На шляху реалізації Національної стратегії сталого розвитку КНР сьогодні присутня низка перепон, частина з яких безпосередньо пов'язана з домінуванням у межах китайської НССР економічних інтересів над екологічними і соціальними, чим відрізняються й окремі теоретичні підходи до проблеми. По-перше, йдеться про надмірну орієнтацію країни на кількісні показники економічного зростання у гонитві за світовим економічним лідерством, що на практиці проявилася в ігноруванні негативних екологічних ефектів, породжених економічною діяльністю. Так, початок масштабних економічних реформ у Китаї припав на 70–80 рр. ХХ ст., тоді як системний курс на повноцінне екологічно

0 рр. XX ст., тоді як системний курс на повноцінне екологічно дружнє зростання країна взяла лише у 2006 р. із запровадженням 11-го п'ятирічного плану розвитку на 2006—2010 рр., коли стан довкілля вже істотно погіршився. Іншими словами, ведемо мову про виникнення у цей період суттєвого розриву між темпами імплементації екологічного й економічного вимірів сталого розвитку.

Вказана політика китайського уряду до початку XXI ст. принесла помітні результати як з точки зору економічного, так і екологічного вимірів СР. Щоправда, вони виявилися діаметрально протилежними та зберігають власну актуальність дотепер: навіть незважаючи на активні кроки китайського уряду у напрямі забезпечення екологічно дружнього розвитку на сучасному етапі, показники функціонування економіки Китаю у сенсі СР залишаються незадовільними — країна посідає 81 місце зі 112 у межах Індексу сталого розвитку (ІСР) і 118 місце зі 178 — у межах Індексу екологічного розвитку; 20 % світових викидів вуглецю припадає саме на Китай; 50 % нафти і заліза, що використовує КНР, походить з іноземних джерел тощо [14; 15; 16, с. 187].

По-друге, держава у КНР досі виступає головним ініціатором реалізації стратегії сталого розвитку, тоді як у країнах із розвинутою економікою принципи СР втілюють у життя також і громадські організації, промислові і фінансові компанії, суспільство у цілому. Основними «сталими» ініціативами китайського уряду сьогодні є «Програма розвитку зеленої енергетики у провінціях» (730 млрд дол. США інвестицій); «Зелене низьковуглецеве місто» (683 млрд дол. США); «Зелені державні закупівлі» (у 2011 р. — 77,3 % усіх державних закупівель були екологічними); політика «зелених» кредитування, страхування і контролю та інші [17, с. 10–11].

У цьому сенсі слід звернути увагу і на суперечність, що виникла у зв'язку з нерівномірністю розвитку регіонів країни: східні економічно прогресивні китайські провінції з огляду на негативні ефекти швидкої урбанізації і господарської діяльності людини свідомо запроваджують НССР, тоді як для західних — основною метою є подолання бідності, ефективним шляхом досягнення якої виступає нарощення промислового виробництва, що, у свою чергу, завдає шкоди навколишньому середовищу. Виходить, що у КНР порушується принцип системності у процесі запровадження стратегії СР як з точки зору суб'єктів її реалізації, так і географії.

По-третє, зростання ціни робочої сили у КНР спричинило необхідність розвитку інновацій для утримання лідируючої економічної позиції у світі. Як наслідок, Китай сьогодні демонструє успішний приклад ефективного поєднання політики «зеленого» розвитку, інноваційного прориву і промислових реформ. Однак, слід визнати, що інноваційні ініціативи китайського уряду є дещо обмеженими за своїм охопленням, оскільки основну державну підтримку мають лише ті технологічні новинки, що, насамперед, сприяють прискоренню темпів зростання економіки. Так, у 2013 р. уряд КНР виділив на розвиток відновлювальних джерел енергії 56 млрд дол. США — більше, ніж уся Європа (44 млрд дол.) і США (36 млрд дол.); якщо у 2004 р. Китай інвестував у цю сферу 2,4 млрд дол. США, то у 2009 і 2013 рр. цей показник досяг 37,1 і 56,3 млрд дол. США відповідно [11, с. 15; 18, с. 11]. Водночас, інші показники екологічного виміру СР, які можна було би поліпшити за рахунок інвестицій в інновації, залишаються низькими: Китай посідає 176 місце зі 178 у рейтингу країн за якістю повітря, 109 і 166 місця — з точки зору якості води й «екологічності» с/г відповідно [15].

Висновки. Враховуючи проблемні аспекти реалізації стратегії сталого розвитку у КНР, з метою створення умов для удосконалення та інтенсифікації запровадження НССР у країнах із ринками, що формуються, у цілому і, зокрема, в Україні національним урядам необхідно: забезпечити одночасні екологізацію вже існуючих і формування якісно нових «зелених» галузей економіки; сприяти розширенню співробітництва з питань СР між промисловими і фінансовими компаніями, освітніми установами та популяризації принципів сталого розвитку серед державних службовців і, загалом, у суспільстві з метою подолання примату адміністративних державних заходів у межах політики сталого зростання, ефективнішої боротьби з негативними екологічними наслідками прискореної урбанізації; нарощувати кількість багатосекторальних «зелених» ініціатив і здійснювати їх географічну диверсифікацію задля дотримання принципу системності, рівномірного «вмонтування» пріоритетів СР до всіх галузей економіки і на території кожного з регіонів країни; посилити інституційну складову НССР шляхом її чіткої ієрархізації та регламентації функціональних обов'язків усіх суб'єктів НССР тощо.

Література

1. *Birkin F.* New Sustainable Business Models in China / F. Birkin, A. Cashman, S. C. L. Koh, Z. Liu // *Business Strategy and The Environment* — 2009. — № 18. — P. 64–77.
2. *Weidou N.* Energy for Sustainable Development in China / N. Weidou, T. B. Johansson // *Energy Policy*. — 2004. — №32. — P. 1225–1229.
3. *Inclusive and Sustainable Development : Challenges, Opportunities, Policies and Partnerships / Ministry of Foreign Affairs of Denmark, Danida.* — London : ODI&Danida, 2012. — 24 p.
4. *Фесенко М.* Криза американської економічної моделі і підйом Китаю / М. Фесенко // *Проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. праць / наук. ред. Канцелярук Б. та ін.]. Вип. 4.* — К. : КиМУ, 2012. — С. 147–160.
5. *Юрчишин В.* Посткризові перспективи висхідних гігантів / В. Юрчишин. — К. : Центр Разумкова, 2011. — 49 с.
6. *Our Common Future : Report of the World Commission on Environment and Development / World Commission on Environment and Development.* — Oxford, New York : Oxford University Press, 1987. — 400 p.
7. *Глобальна перспектива і сталий розвиток : (Системні маркетингологічні дослідження) / О. Г. Білорус, Ю. М. Мацейко.* — К. : МАУП, 2005. — 492 с.
8. *Данилишин Б.* Розроблення національних стратегій сталого розвитку : корисний досвід для України / Б. Данилишин, О. Маслюківська // *Механізм регулювання економіки.* — 2008. — № 3. — С. 27.
9. *Dalal-Clayton B.* National Strategies for Sustainable Development : the Challenge ahead Environmental Planning Issues / B. Dalal-Clayton, S. Bass. — London : International Institute for Environment and Development, 2000. — 29 p.
10. *Планування місцевого сталого розвитку : посібник з формулювання стратегії місцевого сталого розвитку / Муніципальна програма сталого розвитку ПРООН.* — Київ : UNDP, 2005. — 67 с.
11. *The DAC Guidelines : Strategies for Sustainable Development / Organization for Economic Cooperation and Development.* — Paris : OECD Publications, 2001. — 77 p.
12. *Oberkeitmann A.* Approaches towards SD in China / A. Oberkeitmann // *China aktuell.* — 2005. — № 4. — P. 41–64.
13. *Куценко В.* Стратегія сталого розвитку крізь призму соціогуманітарної сфери / В. Куценко // *Вісник НАН України.* — 2012. — № 1. — С. 79–88.
14. Офіційний сайт Світового центру даних [Електронний ресурс]. — Режим доступу:
<http://wdc.org.ua/en/services/country-profiles-visualization>.

15. Офіційний сайт Індексу екологічного розвитку [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://epi.yale.edu/epi/country-profile/china>.
16. Wang Y. China's Sustainable Development in the Global Context / Y. Wang // Sustainable Development. — 2012. — № 3. — P. 183–190.
17. China's Approaches to Financing Sustainable Development : Policies, Practices and Issues / [B. Shen, L. Price, J. Wang, M. Li, L. Zeng]. — Berkeley : Berkeley National Laboratory, 2012. — 30 p.
18. Global Trends in Renewable Energy Investment 2014 : Key Findings / Frankfurt School of Finance and Management, UNEP Centre for Climate and Sustainable Energy Finance. — Frankfurt am Main : Bloomberg, 2014. — 19 p.

References

1. Birkin, F., Cashman, A., Koh, S. C. L., Liu, Z. (2009). New Sustainable Business Models in China. *Business Strategy and The Environment*, 18, 64–77.
2. Weidou, N., Johansson, T. B. (2004). Energy for Sustainable Development in China. *Energy Policy*, 32, 1225–1229.
3. ODI (2012). *Inclusive and Sustainable Development: Challenges, Opportunities, Policies and Partnerships*. London: ODI&Danida.
4. Fesenko, M. (2012). American economic model crisis and growth of China. *Problems of International Relations*, 4, 147–160.
5. Yurchyshyn, V. (2011). *Growing giants' post-crisis prospects*. Kyiv: Razumkov Centre.
6. WCED (1987). *Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development*. Oxford, New York: Oxford University Press.
7. Bilorus, G., Matseyko, Y. (2005). *Global prospect and sustainable development: (Systemic market research)*. Kyiv: IAPM.
8. Danylyshyn, B., Maslyukivska, O. (2008). National SD strategies' elaboration : experience for Ukraine. *Economy regulating mechanism*, 3, 27.
9. Dalal-Clayton, B., Bass, S. (2000). *National Strategies for SD: the Challenge ahead Environmental Planning Issues*. London : IIED.
10. UNDP (2005). *Planuvannya mistseвого stalogo rozvytku: posibnyk z formulyuvannya strategiyi mistseвого stalogo rozvytku*. Kyiv: UNDP.
11. OECD (2001). *The DAC Guidelines: Strategies for Sustainable Development*. Paris: OECD Publications.
12. Oberkeitmann, A. (2005). Approaches towards SD in China. *China aktuell*, 4, 41–64.
13. Kutsenko, V. (2012). Strategiya stalogo rozvytku kriz' pryzmu sociogumanitarnoyi sfery. *Visnyk NAN Ukrayini*, 1, 79–88.
14. World Database Centre. [WDC.org.ua](http://www.wdc.org.ua). Retrieved May 16, 2014, from <http://www.wdc.org.ua/en/services/country-profiles-visualization>.

15. Environmental Performance Index. EPI.YALE.edu. Retrieved May 16, 2014, from <http://www.epi.yale.edu/epi/country-profile/china>.

16. Wang, Y. (2012). China's Sustainable Development in the Global Context. Sustainable Development, 3, 183-190.

17. Shen, B., Price, L., Wang, J., Li, M., Zeng, L. (2012). China's Approaches to Financing Sustainable Development: Policies, Practices and Issues. Berkeley: Berkeley National Laboratory.

18. UNEP (2014) Global Trends in Renewable Energy Investment 2014 : Key Findings. Frankfurt am Main : Bloomberg.

Статтю подано до редакції 14.08.14 р.

УДК: 330.341.1

*Келічавий А.В., к.е.н., ст. викладач
кафедри політичної економії факультетів управління
і управління персоналом та маркетингу,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЇ НА РОЗВИТОК СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

*Kelichavyi A. V. PhD., senior lecturer of the department of political
economy of human resources and marketing faculties,
Kyiv National Economic University named
after Vadym Hetman self governing (autonomous)
research university, Kyiv*

INFLUENCE OF ECOLOGY ON THE DEVELOPMENT OF A MODERN ECONOMY AND INCREASE ITS COMPETITIVENESS

АНОТАЦІЯ. У статті проведено аналіз еволюції впливу суспільства на навколишнє середовище. Виявлено основні небезпеки, які загрожують майбутньому економічному розвитку світу. Наведено прогнози світових організацій щодо подальшого економічного розвитку та можливі фінансові збитки через відсутність активних дій щодо вирішення проблем навколишнього середовища. Доведено актуальність застосування екологічних стратегій у господарській діяльності. Представлено додаткові можливості, які виникають на екологічному ринку та впливають на підвищення конкурентоспроможності підприємств.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: екологія, економічний розвиток, екологічна свідомість, інновації, конкурентоспроможність.